

ARCHEOLOGIENOTA

KORTRIJK GASSTRAAT
(prov. WEST-VLAANDEREN)

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

\
MONUMENT
\ VANDEKERCKHOVE

Auteurs: Bert ACKE, Bart BARTHOLOMIEUX, Lisa
VAN RANSBEECK, Raf TROMMELMANS

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Projectcode: 2016F172

- **Administratieve gegevens**

- ➔ Initiatiefnemer: Arch & Teco Architecture and Planning, Coupure 55, 9000 Gent
- ➔ Erkende archeoloog: Bart Bartholomieux, OE/ERK/Archeoloog/2016/00127
- ➔ Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
- ➔ Locatiegegevens: Kortrijk Gasstraat (zie plan in bijlage 1 en 2 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)
- ➔ Lambertcoördinaten: X:71550 , Y: 169667 ; X:71753 , Y: 169670
- ➔ Kadastergegevens: Kortrijk, afdeling 2, sectie F, percelen 183C3, 190B en 272H4 (zie figuur 1 en bijlage 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)

- **Aanleiding vooronderzoek**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Gemotiveerd advies**

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig, alle relevante beschikbare bronnen zijn teruggevonden en zijn geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aanwezigheid van een archeologische site gestaafd worden. De bewaringstoestand, aard en de afbakening in drie dimensies van deze site kon in dit bureauonderzoek niet vastgesteld worden. Daarom is voor het volledige projectgebied een verder vooronderzoek noodzakelijk. Op basis van de specifieke situatie van de saneringswerken die gepaard gaan met grote uitgravingen en de aard van de te verwachten archeologische sporen wordt verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem als meest aangewezen methode voorgesteld. Het onderzoek bestaat in een eerste stap uit een visuele inspectie van het terrein in combinatie met de beschikbare gegevens uit de reeds uitgevoerde bodemingrepen. Indien de onderzoeksvragen niet succesvol kunnen worden beantwoord, bestaat de volgende stap uit het plaatsen van landschappelijke boringen. Indien blijkt dat er een begraven bodem aanwezig is, dient dit normaal geëvalueerd op de aanwezigheid van steentijdsites door middel van archeologische boringen. Echter gezien de locatie van het plangebied zal men hier te maken hebben met een site met complexe stratigrafie waardoor deze archeologische

boringen niet worden weerhouden aangezien zij schadelijk zouden zijn voor het bovenliggende archeologisch archief.

Wanneer men zicht heeft op de bodemopbouw en de bewaringstoestand van de archeologische site, wordt de aard van deze site bepaald via proefsleuven/putten. Indien blijkt dat de archeologische site nog slechts over een kleine oppervlakte bewaard is, kan in functie van de kosten-batenanalyse gedacht worden aan het overslaan van de proefsleuven/putten en direct over gegaan worden op een opgraving. Voor een uitgebreide evaluatie van de verschillende onderzoeksmethoden wordt verwezen naar het verslag van resultaten (hoofdstuk 2.4.).

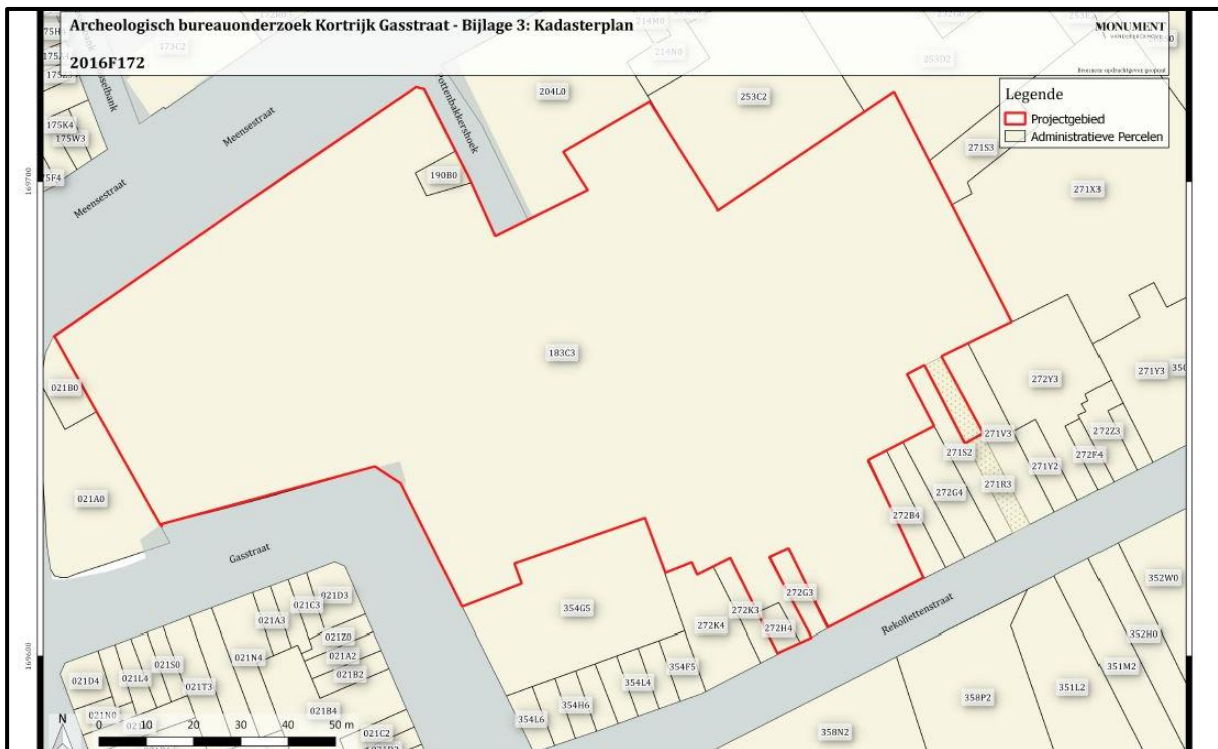
Enkel indien uit het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem zou blijken dat het archeologische niveau zich onder de geplande verstoringdiepte bevindt, kunnen bepaalde zones uitgesloten worden van vervolgonderzoek (proefsleuven/opgraving).

Het uitgestelde traject is noodzakelijk omdat het om een sterk vervuilde site gaat die momenteel gesaneerd wordt. De saneringen bestaan uit grootschalige uitgravingen die nog tot juni 2017 zullen duren. Om veiligheidsredenen is het onmogelijk om archeologisch onderzoek uit te voeren tijdens deze saneringen. Het verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem zal pas mogelijk zijn als de saneringen uitgevoerd zijn en de site veilig is.

Hieronder worden de voorwaarden beschreven waaraan de verschillende onderzoeksfases moeten voldoen.

- **Planafbakening**

De totale site heeft een oppervlakte van ongeveer 1,4 hectare en dient volledig onderzocht te worden (zie figuur 1).

Figuur 1: Te onderzoeken zone geprojecteerd op het kadasterplan (zie bijlage 3 - verslag van resultaten).

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om de bewaringstoestand en aard van de archeologische site en de omvang ervan in drie dimensies vast te stellen. Deze informatie kan dan getoetst worden aan de concrete bouwplannen en verstoringsdieptes om te bekijken of *in situ* bewaring mogelijk is. Indien dit niet mogelijk is wordt bepaald welke maatregelen dienen genomen te worden voorafgaand aan de geplande werken.

Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen weergegeven per voorgestelde onderzoeksfase zoals geadviseerd in het verslag van resultaten (hoofdstuk 2.4.). Elke onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals besproken in hoofdstuk 2.4.

- **Visuele inspectie van het terrein in combinatie met beschikbare info uitgevoerde bodemingrepen**
 - Zijn er archeologische lagen, sporen of muren zichtbaar in het vlak?

- Is de archeologische site nog aanwezig?
- Wat is de bewaringstoestand van de archeologische site?
- Wat is de afbakening van deze site in drie dimensies?
- Zijn er bodemprofielen zichtbaar aan de putwanden van de uitgravingen? Zo ja, kunnen deze gebruikt worden als evaluatiemiddel voor het archeologisch bodemarchief?
- Is *in situ* bewaring van (een deel van) de archeologische site mogelijk?
- Kunnen er zones afgebakend worden waar geen archeologisch onderzoek meer nodig is?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

- **landschappelijke boringen:**
 - Zijn er archeologische lagen aanwezig?
 - Wat is de bewaringstoestand van de archeologische site?
 - Wat is de afbakening van de archeologische site in drie dimensies?
 - Welke is de bodemopbouw binnen het plangebied?
 - Is er sprake van potentieel op begraven bodems en dus op de aanwezigheid van steentijdsites?

- **Proefsleuven/proefputten:**
 - Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
 - In welke mate kan de situatie zoals voorgesteld op basis van de historische gegevens worden bevestigd of gewijzigd?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
 - Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
 - Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?

- **Plan van aanpak**

Hieronder wordt per voorgestelde onderzoeksmethode de te hanteren techniek beschreven:

- **Visuele inspectie van het terrein in combinatie met beschikbare info uitgevoerde bodemingrepen**

Het terrein wordt volledig bekeken. Indien er geen opmetingsplan en boorprofielen van na de saneringen door de initiatiefnemer kunnen bezorgd worden, worden de verstoorte zones opgemeten in drie dimensies (indien mogelijk) en worden er hoogtes van het terrein genomen. Het terrein wordt gescreend op archeologische lagen, sporen en muurresten en deze worden allemaal geregistreerd. Archeologisch materiaal wordt ingezameld, geregistreerd en opgemeten indien het zich *in situ* lijkt te bevinden.

Als het niet mogelijk is om op deze manier de bewaringstoestand en de afbakening in drie dimensies van de archeologische site vast te stellen, dient deze inspectie aangevuld te worden met enkele landschappelijke boringen.

- **Landschappelijke boringen**

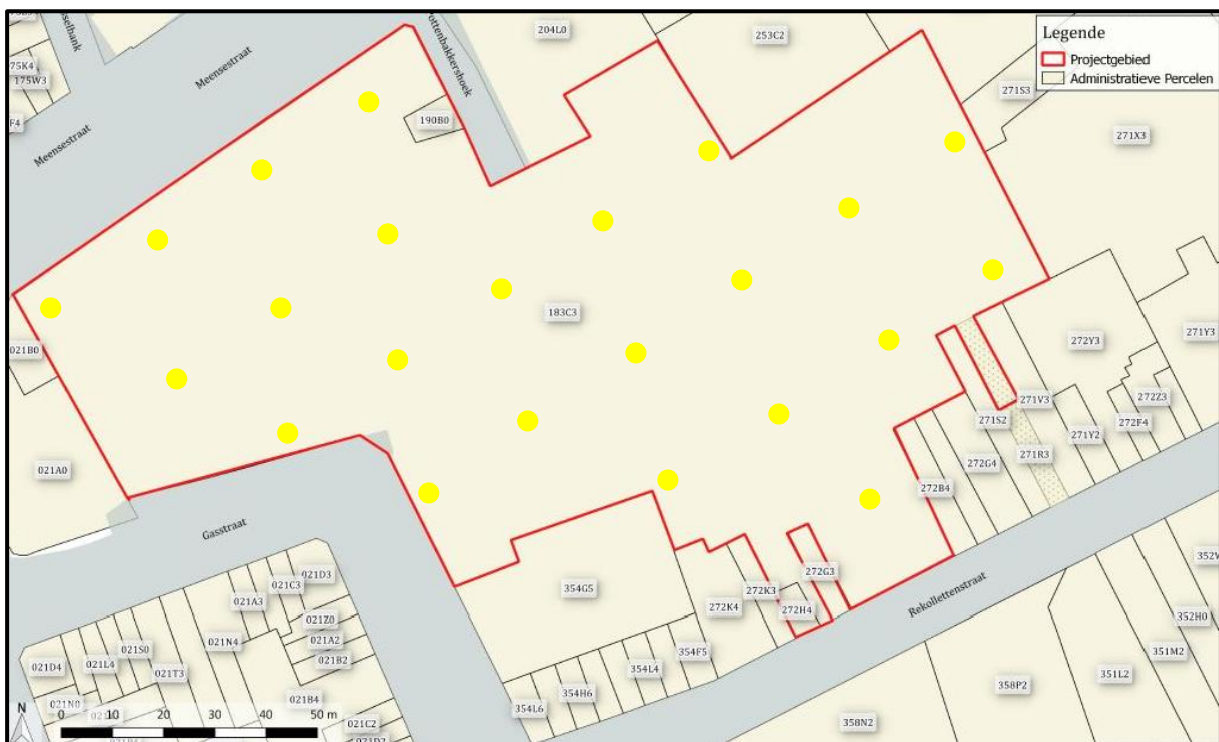
Met behulp van landschappelijke boringen kan de bodemopbouw en de bewaringstoestand en diepte van de archeologische site worden onderzocht. Op die manier kan ook snel het eventuele potentieel aan prehistorische aanwezigheid worden nagegaan. Het landschappelijk booronderzoek dient te gebeuren met een Edelmanboor met een diameter van 7cm waarbij 23 boringen verspreid verdeeld worden over het terrein. De exacte inplanting zal afhankelijk zijn van de specifieke situatie op het terrein na de in uitvoering zijnde bodemingrepen. Op figuur 2 kan de ideale inplanting van de boringen worden afgelezen. De boringen worden ideaal verspreid over het terrein geplaatst in een verspringend gelijkbenig driehoeksgrid van 25x25m. Met een dergelijk grid is het mogelijk lokale verstoringen in kaart te brengen. Indien er door de terreinomstandigheden, die nog niet exact gekend zijn, dient te worden afgeweken van dit patroon of de werkwijze (vb. machinaal i.p.v. manueel), dient dit gemotiveerd bij de opmaak van het verslag van het booronderzoek..

Indien blijkt dat manuele boringen niet mogelijk zijn en men zou moeten overgaan tot machinale boringen, dan dient men de evaluatie te maken in functie van de kosten-batenanalyse of het niet beter is om direct over te schakelen naar de volgende onderzoeksfase, in dit geval proefsleuven/-putten.

De diepte van de boringen is afhankelijk van de bodemopbouw en in functie van het bepalen van de bewaringstoestand en het nagaan van de aan- of afwezigheid van een begraven bodem. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan de bewarings-

toestand van de site en de diepte van de archeologische site worden vastgesteld. Daarnaast kunnen geschikte zones (zones met begraven bodem) worden afgebakend die in het verder vooronderzoek met ingreep in de bodem kunnen gecontroleerd worden op de aanwezigheid van een steentijdsite.

Op basis van de resultaten van de inspectie, de landschappelijke boringen en de concrete bouwplannen kunnen geschikte zones voor *in situ* bewaring, voor verder archeologisch onderzoek of waar geen archeologisch onderzoek nodig is, afgebakend worden.

Figuur 2: Kadasterplan met inplanting van de landschappelijke boringen.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

- **Proefsleuven/proefputten**

Teneinde na te gaan welke de aard is van de archeologische site binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van een aantal proefsleuven

en proefputten. Er worden verdeeld over het terrein 8 proefsleuven aangelegd om een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Per sleuf wordt afgegraven tot op het eerste archeologische niveau. Elke sleuf is minimaal 2m breed (1 kraanbak). In praktijk kunnen de sleuven breder uitvallen om veilig het archeologisch niveau te kunnen bereiken. In elke sleuf (en minimaal na elke 50m) wordt minstens 1 kijkvenster aangelegd waarbij tot op de ongestoorde geologische bodem wordt verdiept en elk archeologisch relevant niveau in vlak wordt geregistreerd. De grootte van het kijkvenster is minimaal 25m² maar in praktijk afhankelijk van de diepte die men dient te bereiken. Het uitgraven dient in alle veiligheid te kunnen gebeuren waarbij men getrapt verdiept. Indien het niet mogelijk is de moederbodem te bereiken in vlak, dient men de diepte na te gaan via controleboringen.

De sleuven bevinden zich op ca. 20-30m van elkaar zodat er tussenin voldoende ruimte is om de grond te stockeren. De voorgestelde inplanting (zie figuur 3) heeft als doel enerzijds na te gaan in welke mate de gegevens uit het historische luik (vb. middeleeuwse bebouwing, middeleeuwse gracht en stadsomwalling) zich ook op het terrein nog manifesteren en anderzijds de rest van het onderzoeksgebied te waarderen.

Het sleuvenplan voorziet in 680m² proefsleuf¹ en 250m² proefput/kijkvenster². In totaal wordt op die manier ca. 6% van het onderzoeksterrein opengelegd. Hoewel bij landelijke sites wordt gestreefd naar een 12% dekkingsgraad bij een vooronderzoek met ingreep in de bodem is dit in deze situatie, een stedelijke context met complexe stratigrafie, niet haalbaar en wenselijk. Enerzijds zit men met een groter grondverzet en dus -stockage doordat men dieper dient uit te graven, anderzijds geven kleine proefputten slechts een indicatie van wat aanwezig is in de ondergrond. Door hun beperkte oppervlakte zijn de waarneembare archeologische vlakken te klein om een ruimtelijke interpretatie mogelijk te maken. Hoe meer kleine proefputten men inplant, hoe meer "verstoorde" zones men creëert waarvan de interpretatie niet evident is. Bij een mogelijk vervolgonderzoek (= opgraving) is het achteraf ook niet evident de gegevens uit de proefputten duidelijk te linken. De kans is reëel dat men tengevolge van de reële terreinsituatie na de saneringen dient af te wijken van het voorgestelde sleuvenplan. In dat geval wordt dit gemotiveerd tijdens het verslag van resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

¹ Gerekend met 2m brede sleuven. Sleuf 1 = 15m, sleuf 2 = 25m, sleuf 3 = 30m, sleuf 4 = 100m, sleuf 5 = 25m, sleuf 6 = 35m, sleuf 7 = 75m, sleuf 8 = 35m.

² Per sleuf 1 kijkvenster. Gezien de ligging van sleuven 1 en 2 kan hier wel een kijkvenster wegvallen. Daarnaast zijn sleuven 4 en 7 langer dan 50m. Hier wordt voorgesteld om per sleuf 2 kijkvensters/proefputten te plaatsen.

- **Gewenste competenties**

- ➔ Het is van belang dat gedurende alle fases van het vooronderzoek, het veldwerk wordt uitgevoerd door een archeoloog met voldoende ervaring in stadskernonderzoek (minstens 100 werkdagen veldervaring).
- ➔ In het kader van het proefsleuvenonderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek in stadscontext, De tweede heeft minstens 100 werkdagen ervaring in stadscontext.
- ➔ Gedurende het veldwerk dient een aardkundige op afroep beschikbaar te zijn op het terrein. De aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met zandleembodems.

- **Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk**

Een visuele inspectie van het terrein is geen beschreven onderzoeksstrategie in de Code van Goede Praktijk. Maar door de uitzonderlijke omstandigheden van de grootschalige saneringswerken en de onmogelijkheid, omwille van veiligheidsredenen, om de onderzoeksvragen nu al te beantwoorden, wordt deze onderzoeksstrategie aanbevolen. Op die manier kan met minimale middelen de aanwezigheid van de archeologische site bevestigd worden en de bewaringstoestand en dimensies ervan ingeschat. Doordat dit een strategie is die niet beschreven wordt in de Code van Goede praktijk zal het onderzoek per definitie afwijken van de Code. De registratie van de mogelijke archeologische sporen gebeurt overeenkomstig de bepalingen voor proefsleuven en proefputten van de Code van Goede praktijk 8.6, meer bepaald 8.6.1.4, 8.6.1.6 en 8.6.1.7.